

Slavica Stojan, *Vjerenice i nevjernice, Žene u svakodnevici Dubrovnika (1600. - 1815.)*, HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb - Dubrovnik, 2003, 407. str.

Knjiga *Vjerenice i nevjernice*, daje uvid u svakodnevicu prošlosti kroz povijest žena kao jedne od tzv. „marginalnih” društvenih skupina. Upravo mikropovijest svojim zanimanjem za pojedinačno i svakodnevno otvara široka područja istraživanja među kojima važno mjesto zauzima i povijest žena. Time je omogućen odmak od tradicionalne povijesti što ju je uvijek pripovijedao muškarac, utemeljivši pravila i standarde povijesnog značenja, kako je naglašeno u *Uvodu* (9. - 14. str.). Mali događaji o kojima govori mikropovijest, uvode istraživača u područje povijesti mentaliteta, kulturne povijesti i povijesne antropologije te naglašavaju kategoriju privatnosti i njezine odnose sa životnim prilikama određenog vremena i društva.

Knjiga je, uz *Uvod* (9. - 14. str.) i *Zaključak* (375. - 382. str.), podijeljena na deset poglavlja što u tematskim skupinama obrađuju pojedinačne ljudske (ženske) sudbine. Autorica se u radu koristila sudskim zapisnicima Kaznenog suda u Dubrovniku i sudskim prijavama i istragama Malog vijeća iz Državnog arhiva u Dubrovniku. Ti su dokumenti najvećim dijelom pisani talijanskim, a rijetko hrvatskim jezikom. U njima se žene pojavljuju kao prijestupnice, tužiteljice ili svjedokinje, ali među njima nema dubrovačkih plemkinja jer one nisu dovođene u priliku da se pojavljuju na sudu. Velika je vrijednost spomenute građe u tome što donosi vrlo opširna svjedočanstva i iskaze sudionika i svjedoka koji najčešće progovaraju pučkim jezikom. Premda korišteni povijesni izvori prije svega pružaju primjere devijacija od društvenih normi, oni ipak uvelike oslikavaju svakodnevicu ne samo žena u Dubrovniku, nego i svakodnevicu samoga Grada.

U poglavlju *Ideal djevičanstva i zaštita nedužnosti* (15. - 51. str.) autorica se, kroz niz pojedinačnih slučajeva te uz navođenje primjera iz hrvatske usmene i pismene književne tradicije, bavi pitanjem seksualnosti i nasilja (često seksualnog) nad ženama. Primjeri okrutnog ponašanja vlastelina prema djevojkama i ženama, silovanja i premlaćivanja, pa čak i sakaćenja, javna ponižavanja, okrutan odnos prema usidjelicama, činjenice su koje svjedoče o društvenom statusu žena onodobnoga dubrovačkog društva. Izgubljena čast značila je i izgubljeni društveni ugled pa je nerijetko djevojci samoubojstvo bilo jedini izlaz. Naime, slučajevi napastovanja su rijetko završavali na sudu, a razgovor o silovanju uvijek se odvijao u metaforama.

Priče ostavljenih vjerenica (51. - 94. str.) oslikavaju društvenu ulogu žena, u odnosu na instituciju braka. Poglavlje obuhvaća najvećim dijelom

slučajeve tužbi ostavljenih zaručnica iz 18. stoljeća, a iz njih se očitava pasivna uloga žene u sklapanju vjereničkog ugovora i braka.

Poglavlje *Čupe, spravljenice, godišnjice* (95. - 135. str.) govori o ženskoj posluži kao temi starih hrvatskih pisaca iz Dubrovnika provodeći nas i kroz niz primjera iz arhivske građe. To je gotovo potpuno obespravljen društveni sloj koji je činio zamalo trećinu ukupnog stanovništva Dubrovnika. Uz obavljanje teških fizičkih poslova nerijetko su bile izložene najrazličitijim oblicima zloporabe i zlostavljanja pa nije neobično da su zabilježeni mnogi slučajevi bijega iz službe. Ipak, bilo je i onih koje su znale iz prilika u kojima su se nalazile izvući ponešto i za sebe.

Žena je u javnom društvenom životu uglavnom bila nevidljiva jer je bila svedena na ulogu supruge, kućanice i majke, podvrgnuta autoritetu oca, muža ili gospodara. Ipak, životne su okolnosti ponekad prisiljavale ženu da potraži dodatnu zaradu za obitelj. Poglavlje *Pepeljuga izvan kuće - ženska zanimanja* (137. - 174. str.) govori upravo o tim ženama: tovijernicama, mljekaricama, slamaricama, uljaricama, praljama, dojiljama i drugima.

Poglavlje *Vilenice, mađionice, vještice* (175. - 204. str.) oslikava ulogu kućne vidarice koja se prirodno razvila iz ženske uloge okrenute brizi za obitelj. Neke su žene, zbog svoje vještine vidanja, prelazile granice vlastitog doma liječeći mnoge koji su im se obraćali. Međutim, praznovjerje, predrasude, stereotipi ili osobni interesi izlagali su ih opasnosti optužbi za čaranje. Procesu protiv vještica u Dubrovniku prestaju sredinom 18. stoljeća, ali optužaba i potkazivanja bilo je i nadalje.

Žene i skandalozna praksa u Dubrovniku (205. - 248. str.) bavi se pitanjem opscenosti i pučke seksualnosti u životu i literaturi, dok poglavlje *Dobre i zle žene* (249. - 274. str.) ukazuje na društvene predodžbe ženstva gdje se mučeništvo ističe kao put k svetosti kod spola moralno slabog i sklonog popuštanju grijehu.

Poglavlje *Žene psovačice i psovanje žena* (275. - 310. str.) oživljava jezik kletvi i psovki širokog raspona, a u sudskim spisima ukazuje na važnost očuvanja časti osobnog i obiteljskog imena, a *Ženska retorika na sudu* (311. - 335. str.), posredovanjem uglavnom vjerodostojne pučke retorike, oslikava pučku kulturu proizašlu iz usmene kulture.

Posljednje poglavlje *Ženomrstvo u Dubrovniku* (337. - 374. str.), kroz kleričku i svjetovnu literaturu te arhivsku građu, analizira mizogoniju kao tradiciju uraslu u hrvatsku narodnu kulturu i vezanu uz prototipove nevjernica. Ipak, 18. stoljeće, zajedno s drugim reformama, donosi i promjenu odnosa prema ženama kroz afirmaciju ideje o jednakovrijednosti obaju spolova.

Knjiga je, uz ilustracije, opremljena popisom *Izvora* (383. - 384. str.), *Literature* (385.- 400. str.) i *Sažetkom* na engleskom jeziku (401. - 406. str.)

te je uistinu bogat i u našoj historiografiji još uvijek nedovoljno zastupljen prikaz života jedne, u prošlosti i svjedočanstvima o prošlosti, marginalizirane društvene skupine.

Dubravka Božić Bogović

ISSN 1846-3819

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe

broj 1 i 2 (God. I)

Osijek, 2006./2007.

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturno i povijesno naslijeđe
br. 1 i 2, Osijek 2006./2007.

Nakladnik:

Odsjek za povijest – Filozofski fakultet Osijek

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ana Pintarić, dekanica

Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Slobodan Čače, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. fra Marko Karamatić, Franjevačka teologija, Sarajevo

Prof. dr. sc. Marjan Dimitrijević, Institut za nacionalna istorija, Skopje

Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku

Doc. dr. sc. Miroslav Akmadža, Filozofski fakultet u Osijeku

Izv. prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli

Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar, Pécs

Glavni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Mr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Marica Grigić

Računalna obrada i prijelom:

Ivan Nećak

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka